

ทำอย่างไร จะพูดได้เต็มปากว่า

“เรารักในหลวง”

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์

(ป. อ. ปยุตฺโต)

ธรรมทานบุญกิริยา

บรมราชทิศ

๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๗

ทำอย่างไร จะพูดได้เต็มปากว่า “เรารักในหลวง”

© สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

พิมพ์ครั้งแรก ธันวาคม ๒๕๕๙ ๕๑๕,๐๐๐ เล่ม

- ธรรมทานบุญกิริยา บรมราชาวุฒิ์ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙

พิมพ์ครั้งที่ ๒ มกราคม ๒๕๖๐

๕๗๒,๐๐๐ เล่ม

- คณะทอสี และปัญญาประทีป ๑๙๗,๑๗๕ เล่ม
- คุณพัชรร กิตินุกูลศิลป์ และกัลยาณมิตร ๒๐,๐๐๐ เล่ม
- คณะโยมศรัทธา, มูลนิธิบรรจงสนิท-สหปฏิบัติฯ,
ชุมนุมพุทธธรรมศิริราช, เตรียมอุดม 33, คณะศิษย์เก่าสี่ตบุตร
และ บริษัท ไลอ้อน (ประเทศไทย) ๓๕๔,๘๒๕ เล่ม

แบบปก: พระครูวินัยธร (ชัยยศ พุทธิวิโร)

พิมพ์ที่

บริษัท พิมพ์สวย จำกัด

๕/๕ ถนนเทศบาลรังสิตสุขุมเหนือ แขวงลาดยาว

เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐ โทร. ๐ ๒๙๕๓ ๙๖๐๐

www.pimsuay.com

คำปรารภ

เมื่อวันที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ ได้เสด็จสู่สวรรคาลัย เป็นเหตุให้ประชาชนทั่วแผ่นดินไทยเศร้าโศกอาลัยเป็นอย่างยิ่ง และเมื่อทางการจัดอำนวยความสะดวกก็พากันเดินทางประดังหลังไหลมาถวายสักการะพระบรมศพกันอย่างเนืองแน่นท่วมท้น วันแล้ววันเล่ายังไม่รู้ที่จะเบาบางลงไป

การที่ประชากรราษฎร์เศร้าโศกอาลัย และมีการแสดงออกหลากหลายมากมายให้เห็นความรำลึกซาบซึ้งในพระคุณที่ได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจนานัปการ ตลอดเวลายาวนาน เพื่อประโยชน์สุขของพสกนิกรนั้น นับว่าเป็นความมีน้ำใจกตัญญูที่ควรจะชื่นชม

อย่างไรก็ดี เมื่อวาระสำคัญยิ่งนี้เกิดขึ้นแล้ว ควรให้การแสดงความกตัญญูมีผลสืบทอดออกเป็นกตเวทิตา ที่จะเป็นการปฏิบัติอย่างจริงจัง ยั่งยืน โดยเป็นการเตือนใจประชาชนให้ตื่นตัวระลึกถึงและตั้งใจนำตนเข้าสู่การทำกิจการทั้งหลาย ที่จะให้เกิดผลเป็นการสนองพระราชปณิธาน ให้สัมฤทธิ์ความหวังแห่งพระราชหฤทัย และตัวประชาชนเองก็จะได้พัฒนาชีวิตเจริญบุญประพฤตินิยม พร้อมกับที่ผลรวมก็จะเกิดเป็นความมั่นคงเจริญพัฒนาของประเทศชาติ เรื่อง *ทำอย่างไร จะพูดได้เต็มปากว่า "เรารักในหลวง"* เป็นธรรมกถา ที่หวังว่าจะช่วยนำพาให้ประชาชนก้าวหน้าในความเจริญธรรมดั่งว่านี้

ขออนุโมทนาคณะโยมศรัทธา และบรรดาผู้เฝ้าธรรม ที่บำเพ็ญธรรมทานด้วยการพิมพ์ธรรมกถานี้เผยแพร่แจกจ่าย ด้วยความปรารถนาดีต่อประเทศชาติและมวลประชาชน ขอให้ธรรมแพร่กว้างไกล ให้ปัญญาแผ่ไพศาล เพื่อความไม่พินาศแห่งประโยชน์สุขของปวงประชา ทุกเมื่อสืบไป

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

ทำอย่างไร จะพูดได้เต็มปากว่า

“เรารักในหลวง”

ตลอดเวลาหลายสิบปีที่ผ่านมา วันที่ ๕ ธันวาคม ได้เป็นมหามงคลสมัย แห่งวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ที่ประชาชนชาวไทยได้เฉลิมฉลอง มีความสุขสดใสร่าเริงเบิกบาน

ครั้นมาบัดนี้ เพียงประมาณหนึ่งเดือนครึ่งเศษ ที่ผ่านมามัน วันที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ สมเด็จพระบรมพิตรพระราชสมภาร สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้เสด็จสู่สวรรคาลัย เป็นเหตุให้ประชาชนชาวไทยทั่วทั้งพระราชอาณาจักร และที่พำนักอาศัยในนานาประเทศ เศร้าโศกอาลัยสุดบรรยาย แต่ด้วยพระราชกรณียกิจที่ได้ทรงบำเพ็ญไว้เพื่อประโยชน์สุขของทวยราษฎร์นานัปการ แม้จะได้เสด็จลับแลไป ก็ยังเหมือนทรงสถิตอยู่ในดวงใจของมวลพลสกนิกร

บัดนี้ ในวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ อันเป็นวันคล้ายวันพระบรมราชสมภพ ในพระองค์สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ เป็นวันบรมมหาราชานุสรณ์สำคัญยิ่ง สมเด็จพระบรมพิตรพระราชสมภาร สมเด็จพระมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ได้ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลทักษิณานุปทาน อุทิศถวาย นำให้ปวงประชานิกرن้อมรำลึกพระคุณ เตือนใจตนให้บำเพ็ญคุณความดีสืบสานพระราชปณิธานให้ยั่งยืนสืบไป

สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ พระองค์นั้น แม้เสด็จสู่สวรรคาลัยแล้ว แต่เหมือนยังประทับอยู่ในฟากฟ้าบรรยากาศที่ปกแผ่ทั่วผืนแผ่นดินไทย เป็นมิ่งขวัญอยู่ในดวงหทัยของมวลประชาราษฎร์ ด้วยพระราชกรณียที่ได้เสด็จไปทรงบำเพ็ญไถ่แผ่ขยายกระจายอยู่ทั่วผืนแผ่นดิน สมดังพระปฐมบรมราชโองการ ที่ทรงประกาศในวันบรมราชาภิเษกว่า

“เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”

พระปฐมบรมราชโองการ ที่ได้ทรงประกาศนั้น นับว่าได้เป็นพระราชปณิธานที่ยืนนานมาตราบนานกาลตลอดรัชกาล

สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงเสียดสีพระองค์เสด็จไปทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจทั่วผืนแผ่นดินไทย

เคยได้ยืมชาวบ้านในชนบทห่างไกล ซึ่งประกอบอาชีพเกษตรกรรมทำไร่ทำสวนของเขา พุดเล่ากันว่า เมื่อเขาขับรถนำพืชสวนพืชไร่ไปส่งไปขาย เป็นต้น ในที่ที่เขาเดินทางผ่านมองออกไปไกลๆ เขาได้เห็นพระเจ้าอยู่หัว หรือในหลวงของเขาประทับยืนอยู่บนผืนแผ่นดินที่แห้งแล้ง ในถิ่นที่โล่งแจ้งกว้างไกล ในที่นั้น กลางแสงแดดที่ร้อนแรงแผดจ้า ในหลวงของเขาเสด็จไปมาด้วยพระบาทที่วบริเวณ ทรงสั่งงาน ทรงจัดดำเนินการต่างๆ สร้างอ่างเก็บน้ำ ให้ชาวถิ่นชาวบ้านพ้นจากทุกข์ภัยของความแห้งแล้งกันดารขาดน้ำกินน้ำใช้

อ่างเก็บน้ำที่นี้เสร็จแล้ว ก็เสด็จไปทรงสำรวจและสร้าง
อ่างเก็บน้ำอย่างนั้น ในที่อื่นๆ ต่อไป

บางแห่งทรงนำและทรงแนะนำให้ปลูกพืชตัวอย่าง ทรงนำ
ให้ทำการพัฒนา ให้มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่จะแก้ไขปัญหา

แม้ในที่รกที่หล่มที่ดอนในป่าบนเขา ที่กันดาร แสนไกล
ไม่มีถนนหนทางที่จะไปถึงด้วยยานพาหนะใดๆ ก็เสด็จดำเนิน
ด้วยพระบาท ไปทรงเยี่ยมเยียนช่วยเหลือแก้ปัญหาให้แก่
ราษฎรที่ยากจนขาดแคลน หรือชาวบ้านที่อดอยากยากไร้ในที่
ห่างไกล ยากที่ใครๆ จะไปถึงได้

จากถิ่นนี้ ไปถิ่นนั้น จากภาคนั้นไปภาคโน้น ทัวทั้ง
ประเทศ ทรงเพียรพยายามจะให้ราษฎรมีถิ่นอาศัยที่อุดม
สมบูรณ์ด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหาร มีแหล่งน้ำกินน้ำใช้ไม่แห้งแล้ง

ยามฝนแล้ง ขาดแคลนน้ำ ก็พระราชทานฝนหลวง ยาม
น้ำหลากไหลท่วมมา มีปริมาณเกินไป ก็ทรงนำทรงแนะให้รู้จัก
แบ่งระบายน้ำนั้น ดังที่รู้จักกันในเรื่องการทำแก้มลิง ส่วนใน
ที่น้ำท่วมน้ำไหลน้ำเก็บไม่ได้ เก็บไม่อยู่ ก็ทรงสำรวจตรวจดู
และทรงนำทางแก้ปัญหาในทุกประการ

แม้กระทั่งว่า เมื่อน้ำมากน้ำนองไหลหลังท่วมทัน แผ่นดิน
จะทรุดหรืออาจถล่มพังไป ก็ได้ทรงพระราชดำริคิดค้นทดลอง
ทรงนำและทรงแนะนำชาวบ้านราษฎรให้รู้จักปลูกพืชที่จะได้
อาศัยต้น อาศัยรากรักษาดิน เช่นการปลูกหญ้าแฝกยึดหน้าดินไว้

ทรงทำทุกอย่างทุกประการอันเกี่ยวข้องกับการที่จะให้ประชาชนชาวถิ่นชาวบ้านมีชีวิตรอยู่ผาสุก สะดวกสบายดี ที่จะได้อยู่กินอยู่ได้อย่างพอเพียง

ในชนบท และถิ่นห่างไกล ที่เสด็จไป นอกจากการทรงงานต่างๆ แล้ว ก็ได้ทรงพบปะเยี่ยมเยียน ทรงไถ่ถามสุขทุกข์ของราษฎร โดยเฉพาะผู้เฒ่าผู้ชรา เป็นที่ชื่นจิตชื่นใจและซาบซึ้งในพระมหากรุณา กับทั้งในถิ่นไกลเช่นนั้น ก็ได้เสด็จไปทรงเยี่ยมเยียน ทรงสนทนาศรัทธา กับพระเถระ หลวงปู่ หลวงตา ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของประชาชน นอกจากเป็นพระราชอัยยาศัยที่ทรงไฝ่ธรรมแล้ว ก็เป็นการที่ได้ทรงทราบความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อถือ และความเป็นอยู่ของชาวบ้านในถิ่นนั้นๆ พร้อมกันไป

มิใช่เฉพาะในชนบทและถิ่นห่างไกลปลายแดนเท่านั้น ที่ทรงแผ่พระมหากรุณาธิคุณไปทั่วถึง แม้ในเมืองหลวงและกลางกรุง ก็มีได้ทรงทอดทิ้ง ดังที่ได้ทรงเป็นต้นพระราชดำริบ้าง ทรงแนะนำบ้าง ในการสร้าง การเสริม ดูแลจัดสรรถนนหนทาง ในกาลสมัยที่สำคัญ ก็ทรงนำให้เกิดมีสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาอย่างยาวสูงใหญ่ เชื่อมถิ่นที่สำคัญ ให้เดินทางกันได้โดยสะดวก

แม้ในวาระที่รัฐบาลกราบบังคมทูลว่าจะขอสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์ถวาย พระองค์ก็ได้รับสั่งให้สร้างถนนเป็นหนทางสัญจรของประชาชนแทน เป็นอีกเหตุหนึ่งซึ่งทำให้เกิดมีถนนเพิ่มขึ้นมา ดังที่ชาวประชาสัญจรกันอยู่ในบัดนี้

มีบาติภาษิตที่พระพุทธเจ้าตรัสเล่าแสดงไว้ ว่าด้วยการ
ปกครองบ้านเมือง ว่า

“อุปลสุตฺติ มหาราชา รัฏเฐ ชนปะเท จร” ดังนี้เป็นต้น

แปลความว่า ขอองค์พระมหากษัตริย์ ทรงดำเนินเสด็จเที่ยว
สดับดูความเป็นอยู่ ความเป็นไป ในแว่นแคว้นแดนชนบท ครั้น
ได้เห็นได้ฟังแล้ว จึงปฏิบัติราชกิจนั้นๆ

พระเจ้าอโศกมหาราช พระมหาธรรมราชายิ่งใหญ่ใน
ประวัติศาสตร์แห่งพระพุทธศาสนา ผู้ได้ทรงส่งพระศาสนทูตไป
ประกาศพระพุทธศาสนา ๙ สาย รวมทั้งที่มาถึงสุวรรณภูมิ
ดินแดนที่ตั้งของประเทศไทยด้วยนั้น ได้ทรงประกาศไว้ในศิลา
จารึกของพระองค์ที่ชมพูทวีป เมื่อ ๒,๓๐๐ ปี ก่อนโน้น ใน
จารึกศิลา ฉบับที่ ๘ มีความว่า

ตลอดกาลยาวนานที่ล่วงไปแล้ว พระราชา
ทั้งหลายได้เสด็จไปในการวิหารยาตรา คือการ
ท่องเที่ยวหาความสำราญ เช่น มีการล่าสัตว์ และการ
แสวงหาความสนุกสนานบันเทิงต่างๆ

ครั้นถึงสมัยของพระองค์ (คือพระเจ้าอโศก
มหาราชนั้น) ได้ทรงริเริ่มใหม่ คือ เมื่ออภิเษกแล้วได้
๑๐ พรรษา ได้เสด็จไปสู่สัมโภธิ (ที่ตรัสรู้ของพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ปัจจุบันเรียกว่าพุทธคยา) จาก
เหตุการณ์ครั้งนั้น จึงเกิดมีธรรมยาตราขึ้น

ในการธรรมเนียมยานั้น ย่อมมีกิจดังต่อไปนี้ คือ การเยี่ยมเยียนพระสงฆ์สมณพราหมณ์ และถวายทานแต่ท่านเหล่านั้น การเยี่ยมเยียนท่านผู้เฒ่า ผู้สูงอายุ และการพระราชทานเงินทองช่วยเหลือ การเยี่ยมเยียนราษฎรในชนบท การสั่งสอนธรรมและซักถามปัญหาธรรมแก่กัน

พระพุทธพจน์ข้างบนนั้น ก็ตาม พระจริยาวัตรของพระเจ้าอโศกมหาราชนี้ ก็ดี สำแดงความว่า สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในหลวง รัชกาลที่ ๙ ทรงมีพระราชจริยาวัตรแห่งองค์พระมหาราช ในหลักธรรม และในประวัติศาสตร์แห่งพระพุทธศาสนา ที่มวลราษฎรพึงชื่นชมยินดี และเหล่าพุทธบริษัทพึงปิติปลื้มปรีดา

อนึ่ง ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ที่มีประกาศพระปฐมบรมราชโองการ ว่า **“เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”** นั้น มีประเพณีที่ให้กล่าวอ้างอิงหลักธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสแสดงไว้สำหรับการปกครองแผ่นดิน ๔ หมวด คือ

๑. **ทศพิธราชธรรม** ธรรมประจำพระองค์ของพระราชา
๑๐ ประการ ที่เอ่ยอ้างกันอยู่เป็นประจำ

๒. **ขัตติยพละ** พระกำลังของพระมหากษัตริย์ & ประการ

๓. **จักรวรรดิวัตร** พระราชจริยาวัตรขององค์จักรพรรดิราช ที่ทรงบำเพ็ญปฏิบัติเป็นหน้าที่ประจำ ๑๒ ประการ และ

๔. **ราชสังคหวัตถุ** หลักการที่องค์พระราชาทรงสงเคราะห์รวมใจประชาชน ๔ ประการ

สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงเจริญพระคุณสมบัติ ทรงมีพระราชจริยาวัตร และทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจ เป็นไปตามหลักธรรมของพระองค์ผู้ทรงครองแผ่นดิน ทั้ง ๔ หมวด ๓๑ ประการ ที่อ้างถึงนั้น

จำเพาะที่กล่าว ณ ที่นี้ เน้นในหลัก **ราชสังคหวัตถุ** ๔ ประการ อันมี

๑. **สัสสมะธัง** ทรงพระปรีชาสามารถฉลาดในการบำรุงพืชพันธุ์ธัญญาหาร ข้อนี้น่าจะเป็นงานเด่นที่ทรงเน้นมาก เนื่องด้วยความเหมาะสมกับสภาพของแผ่นดินนี้ และวิถีทางของประเทศชาติสังคมไทย

๒. **ปฐิสมะธัง** ทรงพระปรีชาสามารถฉลาดในการบำรุงข้าราชการ ทั้งทหารและพลเรือน ส่งเสริมคนดี ผู้มั่นคงในกิจการหน้าที่ ให้ประชาชนมีความมั่นใจ

๓. **สัมมาปาสัง** ทรงพระปรีชาสามารถฉลาดในการผูกผสานรวมใจประชาชน ด้วยการส่งเสริมสัมมาชีพ เช่น ช่วยให้คนจนตั้งตัวได้ และ

๔. **ราชไพบยั** ทรงมีพระวาทจาตุตถ์มีใจ ตรัสปราศรัย
 อำนวยธรรม อำนวยปัญญา ดังมีพระบรมราชาวาทมากมาย
 อันแสดงถึงพระราชหฤทัยที่ทรงห่วงใยประชาชน โดยเฉพาะ
 คนหมู่เหล่าต่างๆ ที่จะพึงใส่ใจปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างจริงจัง
 สุจริต และให้สัมฤทธิ์ผลดี ตลอดจนการพัฒนาชีวิตของตนๆ
 ทั่วทุกตัวบุคคล

สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงมีพระ
 ราชจริยาวัตรที่ดำเนินตามธรรมอย่างงามสง่า และทรงบำเพ็ญ
 พระราชกิจกรณีย์เพื่อประโยชน์สุขของประชาราษฎร์ โดยทรง
 คำนึงห่วงใยไม่ว่างเว้นเวลา ทรงเสียสละอย่างไม่เห็นแก่ความ
 เหน็ดเหนื่อยยากลำบาก เอาพระทัยใส่ในการแก้ปัญหาบำบัด
 ทุกข์บำรุงสุขของทวยราษฎร์ ทุกถิ่นทุกที่ ทุกหมู่เหล่า ดังกล่าว
 มาขณะนี้

ประชาชนชาวไทยได้รู้เห็นเป็นประจักษ์อย่างสม่าเสมอ
 ตลอดกาลเวลานานแสนนาน ความจงรักภักดีและซาบซึ้งใน
 พระคุณแห่งพระมหากษัตริย์ และภาพแห่งพระราชาจริยาวัตรที่
 งดงามนั้น จึงสนิทติดตรึงตราอย่างลึกซึ้งเปี่ยมดวงใจ เมื่อถึง
 คราเสด็จสวรรคตจากไป จึงพากันเศร้าโศกอาลัย ร่ำไห้ปริเท
 วนาคาร และพากันหาทางแสดงออกซึ่งน้ำใจที่มีสำนึกแห่ง
 กตัญญูตาธรรม คือความกตัญญู ด้วยประการต่างๆ
 หลากหลาย มากมาย

พระคุณในพระองค์สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชนี้ มิใช่แต่ประชาชนชาวไทยเท่านั้น ที่สำคัญรำลึกและมีความซาบซึ้งเชิดชู ดังปรากฏชัด เมื่อข่าวการเสด็จสวรรคตแพร่ออกไป พระราชามหากษัตริย์และผู้นำในนานาประเทศ รวมทั้งองค์การสหประชาชาติ ได้กล่าวคำสำคัญรำลึกเชิดชูพระคุณความดี เป็นกรณีโดดเด่น อย่างยากจะหาที่ไหนปรากฏมี บางพระองค์ถึงกับทรงเทิดทูนถือเป็นแบบอย่าง เป็นเกียรติยศของประเทศชาติและประชาชนชาวไทยทั่วกัน สมดังพระพุทธรูปที่ตรัสไว้สั้นๆ ว่า “ราชา ภูมิพล อดุลย” อันแปลว่า “ราชาเป็นสง่าแห่งแคว้น”

ด้วยอำนาจแห่งพระคุณที่ได้ทรงบำเพ็ญ พระบรมชยาลักษณะแห่งพระองค์สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในเครื่องทรงอันงามสง่าขององค์พระมหากษัตริย์นั้น จึงมิใช่มีความหมายเพียงเป็นเครื่องแสดงถึงความเป็นพระราชาตามพระราชอำนาจราชศักดิ์แล้วจบไปเท่านั้น แต่เป็นสัญลักษณ์ที่สื่อไปยังพระคุณที่แผ่ไพศาล ตลอดทั่วทั้งแผ่นดินไทย

คนไทยชาวบ้าน เมื่อชมหรือมองดูพระบรมชยาลักษณะในใจก็สามารถนึกโยงออกไปให้มองเห็นภาพพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หรือในหลวงของตน ที่ทรงรอนแรมเสด็จไปทรงเยี่ยมเยียนราษฎร และทรงงานในท้องถิ่นทั้งหลายทั่วไปทั้งใกล้และไกล

เมื่อตามองพระบรมฉายาลักษณ์ที่อยู่เบื้องหน้า ในใจจึง
อาจเห็นขยายออกไปเป็นภาพที่ปรากฏพระองค์ในทุกถิ่นที่ทั่ว
ทั้งประเทศ สมพระนามแห่งความเป็นพระเจ้าแผ่นดินไทย

อีกทั้ง พร้อมกันนั้น ก็สมกับความที่ได้ทรงสละพระองค์
โดยทรงใช้พระกำลัง ทั้งกำลังพระวรกาย กำลังพระราชหฤทัย
พระราชดำริ และกำลังพระปรีชาญาณ ในการทรงบำเพ็ญพระ
ราชกรณียกิจเพื่อประโยชน์สุขของปวงชนทั่วแผ่นดินไทย ทรง
เป็นพลังแห่งแผ่นดิน คือพลังที่สร้างสรรค์แผ่นดิน อันเป็นที่
ที่ตั้ง เป็นหลักแหล่งที่อาศัย ของประเทศชาติและประชาชน
สมตามพระปรมาภิไธยว่า “ภูมิพล”

สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙
ทรงพระคุณเปี่ยมล้น ดังได้ยกส่วนหนึ่งมาพรรณนา ประชาชน
ชาวไทย ในหมู่พวกของตน จึงได้ซาบซึ้งประจักษ์ใจและจงรัก
หนักแน่นตริ่งตรา และในระดับสากล เมื่อมองกว้างออกไป ก็มี
ความภูมิใจ ที่องค์พระราชาของตน ทรงเป็นที่ชื่นชมยกย่องเชิด
ชูกว้างไกลในนานาประเทศ

ความมีใจจงรักซาบซึ้งเชิดชูบูชาพระคุณ ที่เป็นไปในมวล
ประชาภายใน ก็ดี ความภูมิใจต่อเสียงแสดงความชื่นชมนิยม
นับถือจากสากล ที่รายล้อมข้างนอก ก็ดี เป็นความสุขความ
ภาคภูมิใจ ซึ่งผ่อนเบาความโศกเศร้าลงไปได้บ้าง

แต่อย่างไรก็ดี ความชื่นใจ ความภูมิใจทั้งหมดนี้ แม้จะ
เป็นคุณความดีที่มีค่าสูง ก็รวมอยู่ในระดับของจิตใจ

ในการปฏิบัติต่อพระองค์ของสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช คนไทยไม่ควรพอใจอยู่เพียงเท่านั้น แต่ควรก้าวต่อขึ้นไป ให้ถึงขั้นของปัญญา และการกระทำ

ในขั้นของปัญญานั้น คือการที่จะรู้เข้าใจ ตระหนักในคุณค่า เหตุผล และความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ ของพระองค์ความดีงามทั้งหลาย โดยสำนึกรู้ว่า พระราชกรณียกิจที่ได้ทรงบำเพ็ญทั้งหมดทั้งปวงนั้น ก็ด้วยทรงมุ่งหมายที่จะแก้ปัญหา ปลดปล่อยทุกข์ภัยของประชาชน ให้พ้นจากความลำบากเดือดร้อน เช่นความยากไร้ขาดแคลน ให้มีอยู่มีกินมีความสุข รวมแล้วก็คือเพื่อประโยชน์สุขของปวงชน ตามพระราชปณิธานที่เป็นหลักเป็นแก่นนั่นเอง

จากปัญญา ที่รู้เข้าใจคุณค่า เหตุผล และความมุ่งหมายแล้ว ก็ต่อขึ้นไปสู่ปัญญาที่จะได้ร่วมปฏิบัติจัดทำดำเนินการ เพื่อให้เป็นไปจนลุล่วงจุดหมาย กล่าวคือ เมื่อรู้เข้าใจตระหนักในคุณค่าและความมุ่งหมายอย่างนี้แล้ว ก็มาร่วมจิตใจตั้งใจที่จะทำที่จะปฏิบัติในส่วนของตนๆ อันจะออกผลรวมร่วมกัน ให้สัมฤทธิ์ผลสมความมุ่งหมายที่จะแก้ไขปัญหานั้นๆ ได้ และสัมฤทธิ์ผลให้เกิดมีประโยชน์สุขเป็นจริงขึ้นมา

พระราชปณิธานเพื่อประโยชน์สุขของปวงประชาชาวยุคสยามนั้น เป็นความมุ่งหมายรวมอันเป็นหลักใหญ่ หรือเป็นแก่น ของการบำเพ็ญพระราชกรณียกิจโดยรวม ทั้งทั้งหมดทั้งสิ้น

แต่พระราชกรณียกิจทั้งหลายนั้นแยกย่อยเป็นแต่ละงานแต่ละรายการ กระจายออกไป ดังที่จัดตั้งเป็นโครงการพระราชดำริ ซึ่งมีมากมายทั่วประเทศ นับว่าเกินกว่า ๔,๐๐๐ โครงการ

ปัญญาของประชาชนที่ตระหนักรู้ ดังกล่าวนั้น จึงหมายถึงการที่ชุมชนนั้นๆ ถิ่นที่นั้นๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับโครงการพระราชดำรินั้นๆ อันเป็นที่ซึ่งจะได้รับประโยชน์ตามความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของโครงการ จะต้องตระหนักรู้จัก เข้าใจ เหตุผล คุณค่า ประโยชน์ ความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของโครงการนั้น ซึ่งเกี่ยวข้องกับตนเอง และพึงร่วมทำงาน ทำหน้าที่ และปฏิบัติการ ที่จะให้โครงการหรืองานนั้นสำเร็จผลตามวัตถุประสงค์ของโครงการพระราชดำรินั้น ที่เกี่ยวเนื่องกับตน จนกว่าจะสัมฤทธิ์ผลตามจุดหมายของโครงการ

จากนั้น อีกด้านหนึ่ง เพื่อให้การปฏิบัติจัดทำดำเนินการทั้งหลาย เป็นเรื่องของการทำได้ ทำเป็น ทำถูกต้อง เป็นจริง ผู้ที่ปฏิบัติ ก็ต้องมีคุณสมบัติอันให้พร้อมที่จะปฏิบัติได้ และทำได้ดี ทำได้ถูกต้องด้วย

ประชาชนจึงควรสำรวจตรวจสอบพิจารณาและพัฒนาตนเองให้มีคุณสมบัติที่จะเป็นประชากรที่มีคุณภาพ ตั้งแต่มีกำลังความตั้งใจช่วยเหลือร่วมมือ กำลังความเพียรพยายาม กำลังความรู้ความสามารถ ที่พร้อมจะร่วมทำงาน ร่วมดูแลรักษา ร่วมใช้ร่วมได้ประโยชน์จากโครงการหรือกิจการงานนั้นๆ

สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชได้ทรงพระราชนิพนธ์วรรณคดีพระพุทธศาสนาในหมวดแห่งชาดก ชื่อเรื่อง “พระมหาชนก” อันว่าด้วยการบำเพ็ญพระวิริยบารมี ของพระโพธิสัตว์ ที่จะได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” นี้ นำให้เห็นชัดว่า พระองค์ทรงถือเป็นสำคัญที่จะส่งเสริมให้ประชาชนเป็นคนมีความพากเพียร พยายามมุ่งหน้าทำการให้สำเร็จ ไม่ยอมระย่อ ท้อถอย

พระมหาชนกนั้นตรัสแสดงคติธรรมไว้ว่า การงานใดไม่ทำให้จบสิ้นไปด้วยความพากเพียร ก็ไร้ผล เป็นคน ก็ควรพยายามเรื่อยไป ไม่ยอมท้อแท้

คนไทย เมื่อรักในหลวง ก็ควรพัฒนาตนให้มีคุณสมบัติ เช่นความเพียรพยายามนี้ ให้สมดังที่ได้ทรงหวัง ได้ทรงสั่งสอนไว้

ประชาชนชาวไทยได้ยินพูดกันทั่วไปว่า “เรารักในหลวง” เมื่อรักในหลวง ก็คือจะพยายามทำให้สมพระราชหฤทัย โดยนัยที่ได้บรรยายมา ประชาชนจะแสดงตนชัดว่ารักพระองค์ โดยมีการแสดงออก ๔ ประการที่ได้กล่าวมา ตามลำดับ กล่าวคือ

๑. **กตัญญู** สำนึกรู้เข้าใจมองเห็นซาบซึ้งในพระคุณนานัปการที่ได้ทรงบำเพ็ญ อันสมดังพระราชปณิธานว่าจะทรงครองแผ่นดินโดยธรรมเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม

๒. **อัตถัญญู** มีปัญญา รู้คุณค่า ความหมาย เหตุผล ตระหนักในความมุ่งหมาย และวัตถุประสงค์ ทั้งที่เป็นพระราชปณิธานอันเป็นข้อหลักใหญ่ และพระราชประสงค์จำเพาะของโครงการพระราชดำริ หรือกิจการงานที่เกี่ยวข้องมาถึงตน

๓. **ปฏิบัติบูชา** เมื่อรักพระองค์ จะยกย่องเทิดทูน ก็ทำอย่างที่พระองค์สอนว่า ให้นำบูชาพระองค์ด้วยการปฏิบัติ โดยร่วมมือร่วมแรง ทำกิจหน้าที่ของตน เพื่อให้สำเร็จบรรลุผลที่มุ่งหมาย จนได้ถวายความสำเร็จนั้นเป็นเครื่องบูชาพระองค์

๔. **ภาวนาปราน** สุดท้าย เพื่อให้ทำได้ปฏิบัติได้อย่างนั้น จึงจะต้องไม่อยู่อย่างเรื่อยเปื่อยเฉื่อยชา แต่พยายามพัฒนาตนเองให้มีคุณสมบัติดีงาม มีศีล มีวินัย มีความเพียรพยายาม มีสติปัญญาความสามารถ ให้เป็นประชาชนที่มีคุณภาพ ผู้ได้พัฒนาแล้วอย่างดี

เมื่อทำดั่งว่ามานี้ ความอาลัยรักภักดี ที่แสดงกันต่างๆ มากมาย จึงจะเป็นของจริงจังมีความหมาย มิใช่เป็นของเสียหายหรือสูญเปล่า

ดังได้กล่าวย่อบ่อยครั้งว่า สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ ได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจทั้งหลาย เช่นที่ตั้งเป็นโครงการพระราชดำริต่างๆ มากมาย ก็เพื่อความมุ่งหมายที่มันแน่วเป็นหนึ่งเดียว คือเพื่อแก้ไขปัญหาบำบัดทุกข์ ทำให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน

เมื่อได้ทรงเพียรพยายามแก้ไขปัญหา ทรงนำพาชาวถิ่น
ชาวบ้านทั่วไปในการที่จะรู้จักพึ่งพาช่วยตัวเองแล้ว ครั้นเสด็จ
เยือนท้องถิ่นใดๆ ทอดพระเนตรเห็นประชาชนเป็นอยู่ดีขึ้น
พระองค์ก็ย่อมทรงชื่นชมยินดี เรียกทางธรรมว่าทรงมีมุทิตา

ถ้าประชาชนคนไทยชาวถิ่นชาวบ้านจะเจริญรอยพระ
ยุคลบาท โดยปฏิบัติมุทิตาธรรมข้อนี้ เป็นข้อเริ่มแรก ก็จะได้ชื่อ
ว่ากระทำปฏิบัติบูชา และจะพาให้ท้องถิ่นดินแดนประเทศไทย
นี้เจริญออกงามอุดมสมบูรณ์

การเจริญมุทิตาอย่างเข้มแข็งขึ้นมาใจ ทำง่าย ๆ เป็นอย่างไร
ชาวถิ่นชาวบ้านนั้น เมื่อใดขึ้นเขา หรือเข้าป่า มองไปเห็นต้นไม้
มีลำต้นสมบูรณ์แข็งแรง ใบเขียวสด ดอกสะพรั่ง มีผลดก แผ่กิ่ง
ก้านขยายกว้างขวางร่มรื่น ได้เห็นแล้วก็มีใจยินดี ชื่นชม ตั้งใจ
หวังดีขอให้ต้นไม้ต้นนี้สมบูรณ์แข็งแรงอยู่ต่อไป และเจริญออกงาม
ยิ่งขึ้นไป แล้วนึกคิดต่อไปอยากให้ต้นไม้ที่ออกงามสมบูรณ์
อย่างนั้นมากมายทั่วแถบ ทั่วถิ่น เมื่อยังไม่มี ก็คิดว่าจะปลูก
เพิ่มขึ้นขยายออกไปๆ แล้วชวนกันปลูก ช่วยกันบำรุงรักษา
ส่วนการที่จะกินจะใช้ ก็ทำไปตามที่สมควรแก่เหตุผล โดย
พยายามไม่ให้เป็นการรุกรานเบียดเบียนพืชพันธุ์ของธรรมชาติ

การที่จะได้มุทิตานั้น ก็หมายถึงว่า เมื่อได้ช่วยกันทำให้
พืชพันธุ์ออกงาม แผ่นดินอุดมสมบูรณ์ดีขึ้น ทุกคนก็จะได้ชื่นชม
ยินดีกับชุมชนและท้องถิ่นของตนๆ นั่นเอง ที่เจริญออกงาม
ขึ้นมา มีความผาสุก

ด้วยการปฏิบัติเพื่อเจริญมูทิตาดังกล่าวมานี้ ก็จะเป็นบันดาลให้ผืนแผ่นดินไทยอุดมสมบูรณ์ อำนวยพืชพันธุ์ธัญญาหารให้อย่างเพียงพอ ทำให้ได้อยู่ได้กินกันอย่างพอเพียง

ชาวถิ่นชาวบ้านเจริญมูทิตาธรรมต่อแผ่นดินไทย โดยสามารถชื่นชมยินดีต่อท้องถิ่นที่อุดมและชุมชนที่อยู่กันดีของตนเองได้เช่นนี้ ก็จะเป็นการถวายเป็นกุศลบูชา ที่จะนำพาทุกถิ่นดินแดนทั่วประเทศไทยให้เจริญพิไลสุขสมบูรณ์ สสนองพระจำนงแห่งพระราชหฤทัย

เมื่อปฏิบัติดังนี้ จึงควรแก่การนบการถือว่าได้บำเพ็ญบุญกุศลถวายเป็นพระราชกุศล อย่างเยี่ยมยอดเลิศอุดม สมแก่การที่จะได้ชื่อว่ารักในหลวง ด้วยการช่วยกันสนองพระราชปณิธาน ดังได้บรรยายมา